

ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ – ΜΙΑ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΤΗΣ Ε΄ ΤΑΞΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ¹

Β. ΠΕΡΑΚΗ², Α. ΡΟΚΚΑ³, Λ. ΓΑΛΑΝΗ⁴, Γ. ΚΑΤΣΑΡΟΣ⁵

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Γεωγραφία ως επιστήμη ερευνά τις σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στο σύστημα Γη και στον άνθρωπο. Κυρίαρχη θέση στη γεωγραφία έχουν οι έννοιες χώρος, τόπος, περιβάλλον που η διάκρισή τους βασίζεται σε λεπτές διαφοροποιήσεις του περιεχομένου τους. Ο τόπος συνθέτει μια εντελώς ατομική αντίληψη του «Κόσμου» η οποία συνοδεύει τον άνθρωπο στην ενήλική του ζωή και σηματοδοτεί την αναγνώριση - οριοθέτηση του ίδιου του εαυτού. Η μελέτη του περιβάλλοντος (φυσικού και ανθρωπογενούς) συνδέει τη Γη ως σύστημα με τον άνθρωπο καθώς εξετάζει το πώς ο άνθρωπος δομεί το περιβάλλον του, όπως επίσης το πώς δημιουργήθηκαν καινούρια περιβάλλοντα στη Γη με την τροποποίηση ή αλλοίωση ήδη υπαρχόντων. Τέτοιες έννοιες με παρεμφερή σημασία για τους Γεωγράφους είναι δυσδιάκριτες και ως εκ τούτου δύσκολες στην προσέγγισή τους από τους μαθητές.

Τα παραπάνω ως θέσεις της επιστήμης και κατ' επέκταση της διδακτικής της Γεωγραφίας συνυφασμένα με τις θεωρίες για την ανάπτυξη της νοημοσύνης (Gardner 1993) και τις ανάγκες της εποχής μας, θέτουν το πρόβλημα και τις δυσκολίες της γεωγραφικής εκπαίδευσης και ταυτόχρονα δημιουργούν το νέο πλαίσιο διδασκαλίας της Γεωγραφίας στην υποχρεωτική εκπαίδευση όπως αυτό διαγράφεται μέσα από τα νέα Προγράμματα Σπουδών. Η μελέτη των νέων Π.Σ. καθιστά ευδιάκριτη τη διάσταση που υπάρχει ανάμεσα στην παραδοσιακή διδασκαλία της Γεωγραφίας και στη διδασκαλία που προτείνεται μέσα από αυτή την προσέγγιση. Σ' αυτή την εισήγηση επιχειρείται η απόδοση της διαφορετικής αυτής προσέγγισης όπως υλοποιήθηκε μέσα από το νέο διδακτικό πακέτο της Γεωγραφίας της Ε΄ τάξης του Δημοτικού Σχολείου (βιβλίο του μαθητή, βιβλίο του δασκάλου, τετράδιο εργασιών για το δάσκαλο).

ABSTRACT

Geography, as a scientific discipline, explores the relationships developed between Earth as a system and Man. The concepts of space, place and environment hold a dominant place in Geography, the distinctions between them based on subtle differentiation of their contents. Place composes a totally individual understanding of the World, which accompanies humans through their adult life and signals the comprehension of themselves. The study of natural and man-made environment connects Earth as a system to humans by examining the way humans build their environment and the creation of new ones through transformation or alteration of existing ones. Such concepts with comparable meanings for Geographers, are imperceptible, thus difficult in their approach by pupils. Above mentioned views of science and teaching method interwoven with the theories for the development of multiple intelligence (Gardner 1993) and the needs of our era define the issue and the difficulties of geographical education, at the same time building the new context for teaching geography in Elementary Education, as it is described in the new Programmes of Study. The thinking out of new Programmes of Study shows the divergence between the traditional methods of teaching Geography and the method proposed by this approach. In this speech, this new approach is presented, as it has been realized in the new educational material (pupil 's book, teacher 's book, book with exercises) of Geography for the 5th class of elementary school.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Στόχοι, Πρόγραμμα Σπουδών, άξονες - διαπλοκή των αξόνων, γραμμική συνέχεια, νέο διδακτικό υλικό, θεωρίες πολλαπλής νοημοσύνης - Gardner

1:TEACHING GEOGRAPHY AT THE ELEMENTARY SCHOOL-A TEACHING APPROACH THROUGH THE NEW GEOGRAPHY BOOK FOR THE 5th CLASS OF ELEMENTARY SCHOOL.

2:Σύμβουλος του Π.Ι., υπεύθυνη για θέματα Γεωγραφίας, biology@pi-schools.gr

3:Επικ. Καθηγήτρια του Δ.Π.Θ. των Επιστημών της Γης

4:Εκπ/κός Α/βάθμιας εκπαίδευσης, αποσπασμένη στο Π.Ι., agal@pi-schools.gr

5:Εκπ/κός Α/βάθμιας εκπαίδευσης, αποσπασμένος στο Π.Ι.

KEY WORDS:Goals, Programmes of Study, targets, structure of tergwts in Primary Geography, new educational material, theories of multiple intelligence - Gardner

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Γεωγραφία ως επιστήμη διερευνά τη φύση, τη δομή, την προέλευση, τις μεταβολές που συμβαίνουν στο φυσικό περιβάλλον καθώς και τις σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στο σύστημα Γη και στον άνθρωπο. Επίκεντρο των ενδιαφερόντων της δεν μπορεί παρά να είναι ο γεωγραφικός χώρος, μια πολυσύνθετη έννοια, που ανάλογα με τις αντιλήψεις των γεωγράφων αποτιμάται ως «βιογεωγραφική ταυτότητα ενός τόπου πάνω στη γη», «μέρος της επιφάνειας της Γης», «πεδίο ροής προϊόντων, ανθρώπων, πληροφοριών, ιδεών, πολιτισμών», κτλ.. Η μελέτη όλων αυτών των παραμέτρων που συνθέτουν το χώρο και των σχέσεών τους, συνιστά έναν επιστημονικό τρόπο για να ερμηνεύσει κάποιος τον «Κόσμο».

Μέσα σε αυτή την μελέτη εντάσσεται και ο άνθρωπος, ως σημαντικός παράγοντας μεταβολής του περιγύρου. Το πλαίσιο που υφίσταται την ανθρώπινη δραστηριότητα είναι το τοπίο με την ευρεία έννοια [1]. Τα καθαρά φυσικά τοπία πάνω στον πλανήτη Γη είναι περιορισμένα. Πολλές φορές ο άνθρωπος με τις δραστηριότητές του καταστρέφει πολύτιμες ισορροπίες (π.χ. η διάβρωση του εδάφους από μια καλλιέργεια που δεν έχει μελετηθεί σωστά). Η Γεωγραφία εξετάζει το πώς κοινωνίες με διαφορετικές οικονομίες, κοινωνικά και πολιτικά συστήματα έχουν δομηθεί πάνω σε συγκεκριμένα τοπία, όπως επίσης το πώς δημιουργήθηκαν καινούρια τοπία στη γη με την τροποποίηση ή αλλοίωση ήδη υπαρχόντων.

ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ο γεωγραφικός χώρος όπως προαναφέραμε έχει καθοριστική σημασία για τους ανθρώπους, για τον τρόπο ζωής τους και για τον πολιτισμό τους. Δεν πρόκειται για έναν μονοσήμαντο γραμμικό καθορισμό, αλλά για μια πολύπλοκη μορφή αλληλεπίδρασης αφού οι τόποι στους οποίους ζουν οι άνθρωποι αν και φαίνονται διαφορετικοί χαρακτηρίζονται από πολλά κοινά στοιχεία. Σε ατομικό επίπεδο η εικόνα που σχηματίζει σταδιακά κάθε άνθρωπος για το χώρο προσδιορίζει μια εντελώς ιδιωτική αντίληψη του «Κόσμου» η οποία συνοδεύει τον άνθρωπο στην ενήλικη ζωή του και σηματοδοτεί την αναγνώριση - οριοθέτηση του ίδιου του εαυτού του. Το μικρό παιδί αναγνωρίζει ως χώρο του ό,τι «εξερευνά» καθημερινά μέσα από τις δραστηριότητές του, όπως μέσα από το παιχνίδι στο δωμάτιό του, στο σπίτι του, στην τάξη του, τον περίπατο στο βουνό στους χώρους δηλαδή που συνδέονται με τις άμεσες εμπειρίες του, ή μέσα από ταινίες βιβλία ή ιστορίες που παρουσιάζουν τόπους μακρινούς. Σχηματίζει έτσι σταδιακά, τη δική του κοσμοεικόνα, το δικό του κοσμοείδωλο τους πρώτους του νοητικούς χάρτες. Αυτοί οι χάρτες εμπλουτισμένοι με νέα στοιχεία - εμπειρίες, γνώσεις, εικόνες, αντιλήψεις - ακολουθούν το άτομο σε όλη την υπόλοιπη ζωή του. Έτσι, ως ενήλικας ορίζει ως χώρο του μια πιο εξελιγμένη εικόνα του κοσμοείδωλου που σχημάτισε όταν ήταν παιδί.

Η διδασκαλία, επομένως, της Γεωγραφίας στο Δημοτικό Σχολείο, θέτει δύο αλληλένδετα ζητήματα. Το πρώτο αφορά τις επιστημονικές ιδιαιτερότητες του γνωστικού αντικείμενου της Γεωγραφίας. Το δεύτερο συνδέεται με τους στόχους, τις ανάγκες και τους περιορισμούς που θέτει η ίδια η εκπαιδευτική διαδικασία δηλαδή το πώς οι γεωγραφικές γνώσεις μεταφέρονται στο σχολικό χώρο με κέντρο πάντοτε το μαθητή ή το πώς συνδυάζονται οι θέσεις και απόψεις της γεωγραφικής επιστήμης, της παιδαγωγικής ψυχολογίας, της σύγχρονης διδακτικής, της κοινωνιολογίας και γενικά των άλλων συναφών επιστημονικών κλάδων που συναντώνται στη μαθησιακή και εκπαιδευτική διαδικασία [7].

Ως προς τις επιστημονικές ιδιαιτερότητες του γνωστικού αντικείμενου της Γεωγραφίας, ήδη από την εισαγωγή έχουν διαφανεί οι δυσκολίες που προκύπτουν στη διδακτική προσέγγιση εξαιτίας των λεπτών τους διαφοροποιήσεων (π.χ. τόπος - χώρος). Ιδιαίτερες πλευρές του γνωστικού αντικείμενου στις οποίες θα πρέπει να δοθεί έμφαση μέσα από τη γεωγραφική εκπαίδευση είναι:

- Η ανάγκη ανάπτυξης δεξιοτήτων που σχετίζονται με τη χρήση χαρτών.
- Η ανάγκη ανάπτυξης ικανοτήτων που σχετίζονται με τον προσανατολισμό στο χώρο.
- Οι πολλές διαστάσεις του χώρου (ιδιωτική, εθνική, ευρωπαϊκή και παγκόσμια) και των αντίστοιχων χαρακτηριστικών του.

- Η παρατήρηση και καταγραφή του περιβάλλοντος και των αλλαγών που συμβαίνουν σε αυτό μέσα από την έρευνα πεδίου.
- Η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στη διδασκαλία της Γεωγραφίας.
- Η ανάγκη ολιστικής προσέγγισης των θεμάτων της Γεωγραφίας.

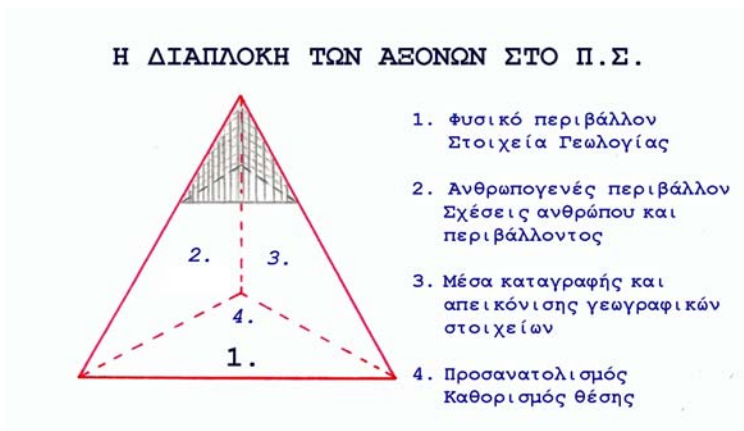
Ως προς το δεύτερο, δηλαδή τους στόχους, τις ανάγκες και τους περιορισμούς της εκπαιδευτικής διαδικασίας οι οποίοι είναι συνυφασμένοι με τις ανάγκες της εποχής μας, είναι προφανές ότι ο καθορισμός τους και η εξειδίκευσή τους δημιουργούν το πλαίσιο διδασκαλίας της Γεωγραφίας στην υποχρεωτική εκπαίδευση. Από μια τέτοια διαδικασία προέκυψαν τα νέα Προγράμματα Σπουδών στα οποία περιέχεται η πρόταση του Π.Ι. για τη νέα προσέγγιση της Γεωγραφίας στην Α/βάθμια και Δ/βάθμια εκπαίδευση. Η μελέτη τους καθιστά ευδιάκριτη τη διάσταση που υπάρχει ανάμεσα στην παραδοσιακή διδασκαλία της Γεωγραφίας και στη διδασκαλία που προτείνεται μέσα από αυτή την προσέγγιση. Η πρώτη παρουσιάζεται περισσότερο μηχανιστική αφού απαιτεί κατά κύριο λόγο την απομνημόνευση στοιχείων που απαντούν κυρίως στα ερωτήματα «τι» και «πού» ενώ η δεύτερη παρουσιάζεται πιο ενεργητική αφού προσπαθεί επιπλέον να προσεγγίσει τα ερωτήματα «πώς», «γιατί», «με ποια αποτελέσματα και συνέπειες». Στόχος είναι, ο μαθητής να καταλάβει ότι ο χώρος δεν παραμένει μια σταθερή ακίνητη αξία, αλλά γίνεται κινητός και εμπορεύσιμος. Η γη κινείται και επομένως η γεωγραφία της δεν μπορεί να παραμένει στατική [9].

ΑΞΟΝΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Στα νέα Προγράμματα Σπουδών, καταβάλλεται προσπάθεια για μια πιο συστηματική δόμηση της γεωγραφικής γνώσης η οποία ξεκινά από το νηπιαγωγείο για να καταλήξει μέσα από τη Μελέτη του Περιβάλλοντος (Α - Δ τάξεις του Δημοτικού) στα προγράμματα Σπουδών της Γεωγραφίας των Ε΄, Στ΄ δημοτικού και Α΄, Β΄ Γυμνασίου. Τα θέματα Γεωγραφίας που διδάσκονται στο Νηπιαγωγείο, στο Δημοτικό και στο Γυμνάσιο, ομαδοποιήθηκαν για διδακτικούς λόγους σε τέσσερις γενικούς άξονες:

- Φυσικό περιβάλλον - Στοιχεία Γεωλογίας
- Ανθρωπογενές περιβάλλον - Σχέσεις ανθρώπου και περιβάλλοντος
- Μέσα καταγραφής και απεικόνισης γεωγραφικών στοιχείων
- Προσανατολισμός - καθορισμός θέσης

Οι άξονες αυτοί θα πρέπει να νοηθούν μόνο ως εργαλεία ανάπτυξης του περιεχομένου του μαθήματος και όχι ως αυτοδύναμες οντότητες, αφού στους δύο πρώτους δίνεται έμφαση περισσότερο στη δημιουργία του απαραίτητου γνωστικού υπόβαθρου, ενώ στους δύο τελευταίους δίνεται έμφαση κυρίως στην ανάπτυξη δεξιοτήτων. Αν φανταστούμε λοιπόν τη σχολική γεωγραφία σαν μία ισοσκελή πυραμίδα που οι έδρες της αντιστοιχούν στους άξονες που προαναφέρθηκαν, εύκολα γίνεται αντιληπτό ότι κάθε γεωγραφική έννοια που διδάσκεται στο σχολείο θα πρέπει να προσεγγίζεται ταυτόχρονα και από τους τέσσερις άξονες (Σχήμα 1).

Σχήμα 1

Ο σπειροειδής εμπλουτισμός του περιεχομένου των αναφερομένων αξόνων, διασφαλίζει τη γραμμική συνέχεια της επιστήμης από τη μία τάξη στην άλλη όπως φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί [8]. (Πίνακας 1)

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Άξονας: Μέσα καταγραφής και απεικόνισης γεωγραφικών στοιχείων

ΝΗΠΙΑ-ΓΩΓΕΙΟ	ΔΗΜΟΤΙΚΟ						ΓΥΜΝΑΣΙΟ	
	Α΄ ΤΑΞΗ	Β΄ ΤΑΞΗ	Γ΄ ΤΑΞΗ	Δ΄ ΤΑΞΗ	Ε΄ ΤΑΞΗ	ΣΤ΄ ΤΑΞΗ	Α΄ ΤΑΞΗ	Β΄ ΤΑΞΗ
Ανάγλυφες παραστάσεις του χώρου.	Ανάγλυφες παραστάσεις του χώρου	Ανάγλυφες παραστάσεις του χώρου	Σχέδιο του χώρου - σχηματικός χάρτης	Ενδεικτική ή απλή μελέτη ενός χάρτη	Μελέτη του χάρτη της Ελλάδας.	Μελέτη και εξαγωγή συμπερασμάτων με τη χρήση των χαρτών	Μελέτη του χώρου με τη βοήθεια των χαρτών	Αξιοποίηση των χαρτών στη λύση συγκεκριμένων προβλημάτων.
τάξη, δωμάτιο	σχολείο, σπίτι, γειτονιά	πόλη	δήμος - κοινότητες	χάρτης του νομού και του γεωγραφικού διαμερισματος	χάρτης της Ελλάδας	χάρτης της Ευρώπης και του κόσμου	εφαρμογές χαρτών	εφαρμογές χαρτών

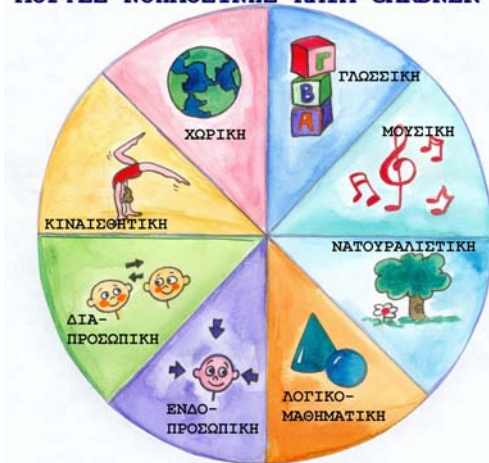
Το νέο διδακτικό πακέτο της Γεωγραφίας της Ε΄ Δημοτικού αποτελεί μια απόπειρα υλοποίησης και μεταφοράς των όσων προβλέπονται από το Π.Σ. για τη Γεωγραφία της Ε΄ τάξης του δημοτικού σχολείου σε διδακτικό υλικό, σύμφωνα με τις σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις και γενικότερα σύμφωνα με τα πορίσματα της παιδαγωγικής επιστήμης, της ψυχολογίας και τις ανάγκες της εποχής. Στη συνέχεια επιχειρείται μια προσέγγιση του υλικού αυτού μέσα από το πρίσμα της ψυχολογίας και πιο συγκεκριμένα μέσα από ένα μοντέλο που στηρίζεται στη θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης όπως αυτή διατυπώθηκε από τον Gardner (1993).

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΤΗΣ ΠΟΛΛΑΠΛΗΣ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗΣ ΚΑΤΑ GARDNER ΣΤΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Τα τελευταία χρόνια, η χαρτογράφηση της νοημοσύνης συνιστά μια πρόκληση για όσους αντιλαμβάνονται τη νοημοσύνη με τη στενή της θεώρηση, η οποία αγνοεί την πιο προκλητική για εμάς τους δασκάλους ερώτηση: Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε τους μαθητές μας να αναπτυχθούν συνολικά αναδεικνύοντας ταυτόχρονα τις ικανότητές τους και ενισχύοντας τις δεξιότητες και επιλογές τους; Πώς μπορούμε να κάνουμε την ίδια τη διαδικασία μάθησης πιο ελκυστική και πιο δημιουργική για κάθε μαθητή μας;

Η ανατρεπτική άποψη του Gardner (1993), πως αυτό που ονομάζουμε νοημοσύνη μπορεί να μην υπάρχει σε συνδυασμό με τη θέση του ότι ο εγκέφαλος ως "δημοκρατικό" όργανο του σώματος θέτει τις πολλές και διακεκριμένες λειτουργικές μονάδες να "παράγουν" διαφορετικές νοητικές ικανότητες, ορίζει ένα διαφορετικό πλαίσιο σχετικά με το ρόλο του σχολείου και το «πώς ο μαθητής μαθαίνει» μέσα από τη διδασκαλία του κάθε γνωστικού αντικειμένου. Η νοημοσύνη συνεπώς δεν είναι μία, όπως μέχρι πρόσφατα υποστηρίζονταν, αλλά ένα πολύπλοκο αμάλγαμα ξεχωριστών γνωρισμάτων, που βέβαια δεν δρουν αθροιστικά αλλά δημιουργούν ένα δυναμικό - ιδιότυπο και μοναδικό για κάθε άτομο. Ο στόχος λοιπόν είναι να ενεργοποιηθούν αυτές οι διαφορετικές νοητικές μονάδες, ώστε να εκδηλώσουν στο μέγιστο βαθμό τις λειτουργικές τους ικανότητες. Οι οκτώ πολιτογραφημένες μορφές νοημοσύνης υπάρχουν σε διαφορετικό βαθμό ανάπτυξης σε όλα τα φυσιολογικά άτομα και η συνδυαστική τους λειτουργία σε συνάρτηση με το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο και τις ανάγκες που αυτό επιβάλλει στον άνθρωπο, μας δίνει την ταυτότητα της νοημοσύνης του κάθε ατόμου [2] (Σχήμα 2).

ΜΟΡΦΕΣ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗΣ ΚΑΤΑ GARDNER

Σχήμα 2

Η γεωγραφία ως το κατ' εξοχήν διαθεματικό αντικείμενο στο Δημοτικό σχολείο μπορεί και πρέπει να καλλιεργεί και να βοηθά την ανάπτυξη όλων των δεξιοτήτων που πιθανά διαθέτει ένας μαθητής.

Ακολουθεί η παρουσίαση της εφαρμογής του μοντέλου, μέσα από την ανάπτυξη συγκεκριμένων παραδειγμάτων [6] από το νέο βιβλίο Γεωγραφίας της Ε΄ τάξης του Δημοτικού σχολείου.

1. Η ανάπτυξη της **γλωσσικής νοημοσύνης** συνδέεται με την ικανότητα του ατόμου να επικοινωνεί γλωσσικά με τους άλλους ανθρώπους μέσα από την χρήση της δομημένης πρότασης ή του δομημένου κειμένου. Στόχος είναι ο μαθητής να μπορεί μέσω της γλώσσας να επιχειρηματολογεί και να τεκμηριώνει τις σκέψεις του με επιχειρήματα. Πρακτικά αυτό επιτυγχάνεται μέσα από αφηγήσεις, συζητήσεις, αντιπαραθέσεις. Για παράδειγμα:

Είσαι μέλος του δημοτικού συμβουλίου μιας περιοχής που πλημμύρισε. Κατά τη γνώμη σου ποια μέτρα θα έπρεπε να έχουν ληφθεί, για να μη γίνει η καταστροφή; Γράψε τις προτάσεις σου.

.....

.....

.....

2. Η **λογικο- μαθηματική νοημοσύνη** συνδέεται με την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης. Πρόκειται για την ικανότητα του να μπορεί κανείς να χρησιμοποιεί αφηρημένες σχέσεις προκειμένου να περιγράψει ή να εξηγήσει το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον. Πρακτικά αυτό επιτυγχάνεται μέσα από αναλύσεις, ταξινομήσεις, αιτιολογήσεις, ερμηνείες, συμπεράσματα. Για παράδειγμα:

Συζήτησε στην τάξη τις πληροφορίες που δίνουν τα παιδιά με το διάλογο τους. Μελέτησε το χάρτη της Ελλάδας. Βάλε X στις προτάσεις που αιτιολογούν σωστά το μεγάλο μήκος των ελληνικών ακτών:

α. Η θάλασσα εισχωρεί στην ξηρά σχηματίζοντας πολλές χερσονήσους, ακρωτήρια και κόλπους που χαρακτηρίζουν τις ελληνικές ακτές.

β. Η χώρα μας έχει πολλά νησιά.

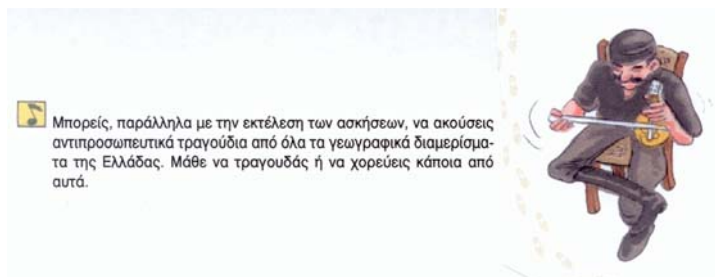
γ. Η χώρα μας καταλαμβάνει μεγάλη έκταση.

δ. Μόνο στα βόρεια σύνορά της η χώρα μας δε βρέχεται από θάλασσα.

3. Η **χωρική νοημοσύνη** είναι συνυφασμένη με την ικανότητα του ατόμου να δημιουργεί νοητικές εικόνες του χώρου τις οποίες θα μπορεί στη συνέχεια να τις εκφράσει μέσα από κατασκευές ή συνθέσεις. Πρακτικά αυτό συνδέεται με την κατασκευή χαρτών και τα ταξίδια πάνω στους χάρτες. Για παράδειγμα:

4. Η **κιναισθητική νοημοσύνη** σχετίζεται άμεσα με την ικανότητα του ατόμου να χρησιμοποιεί το σώμα του προκειμένου να εκφράσει συναισθήματα. Πρακτικά αυτό επιτυγχάνεται μέσα από τις δραματοποιήσεις, το χορό, τη μίμηση, τις κατασκευές. Για παράδειγμα:

5. Η **μουσική νοημοσύνη** συνδέεται με την παραγωγή μουσικής ή με την απόδοση μουσικών έργων. Πρακτικά αυτό επιτυγχάνεται μέσα από ακούσματα, ή αποδόσεις τραγουδιών με τον τρόπο που επιλέγουν οι μαθητές (μέσα από τη φωνή, την εικόνα, το κράτημα του ρυθμού, κτλ.). Για παράδειγμα:

6. Η **νατουραλιστική νοημοσύνη** συνδέεται με την αντίληψη του περιβάλλοντος και των σχέσεων που υπάρχουν σε αυτό. Ενθαρρύνεται με την παρατήρηση, την έρευνα πεδίου, τη συλλογή και την επεξεργασία στοιχείων. Για παράδειγμα:

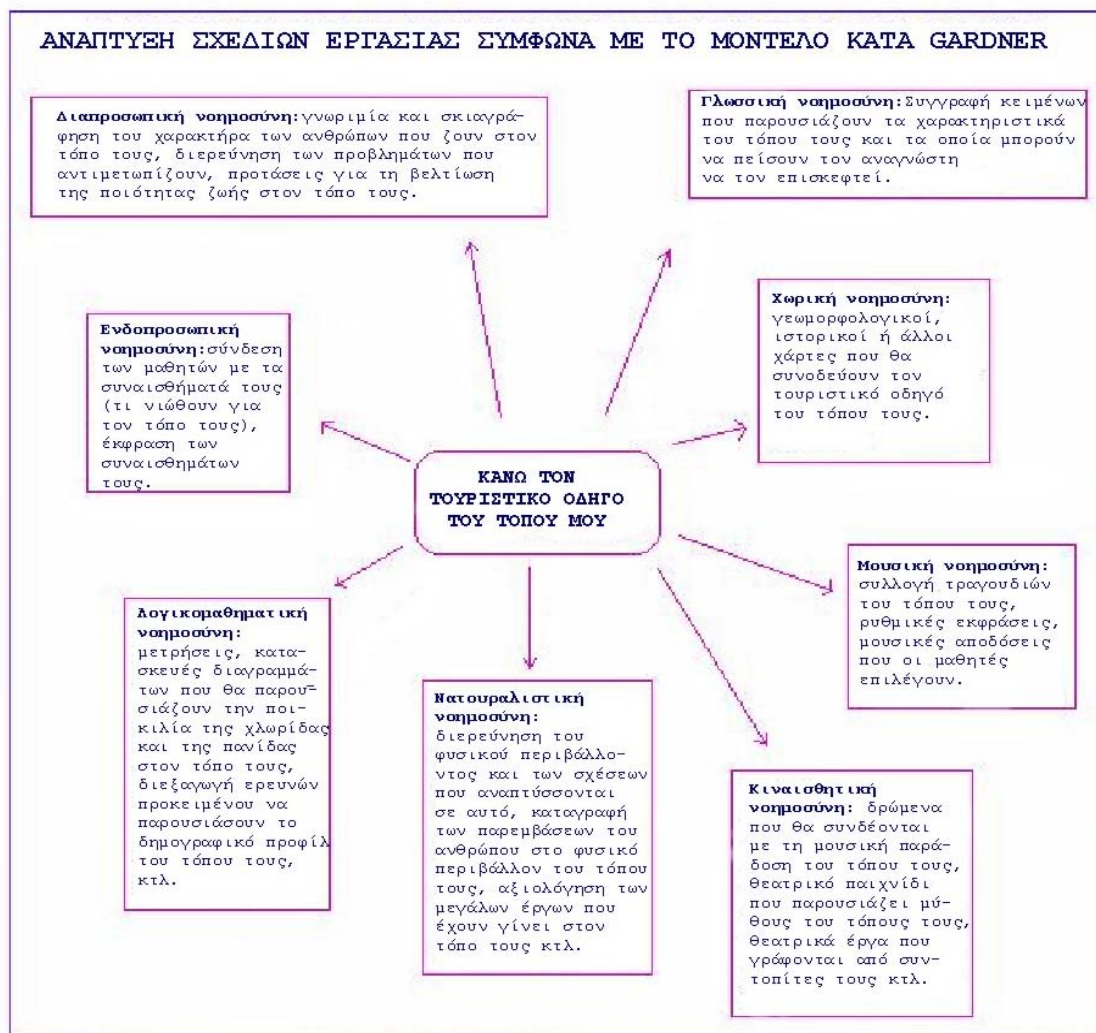
7. Η **ενδοπροσωπική νοημοσύνη** συνδέεται με την ικανότητα του ατόμου να συνειδητοποιεί τα συναισθήματά του και να ελέγχει όσα μπορεί να του δημιουργήσουν προβλήματα. Με αυτόν τον τρόπο το άτομο βρίσκεται σε καλή σχέση με τον εαυτό του καθώς οικοδομεί ακριβή εικόνα γι' αυτόν. Για παράδειγμα:

8. Η **διαπροσωπική νοημοσύνη** σχετίζεται με την ικανότητα να ανταλλάσσονται κανείς πράγματα ακριβώς όπως τα κατανοούν, τα νιώθουν οι άλλοι. Ενισχύεται από ομαδικές εργασίες και τη διεξαγωγή έρευνας. Για παράδειγμα:

Το μοντέλο κατά Gardner είναι ίσως ιδανικό για την ανάπτυξη των σχεδίων εργασίας που συνοδεύουν το βιβλίο του μαθητή με την αξιοποίηση των μορφών νοημοσύνης ως πλαισίου επιστημονικής εξακτίνωσης των στόχων. (Σχήμα 3)

Όπως διαπιστώνει κανείς υιοθετώντας το μοντέλο κατά Gardner ενθαρρύνεται ο μαθητής να προσεγγίσει ενεργητικά τη γνώση, αποτρέποντάς τον από τη μηχανιστική αποστήθιση και τον οδηγεί στο σχηματισμό πληρέστερων γεωγραφικών γνώσεων που εξυπηρετούν τη συνολική του ανάπτυξη. Στόχος είναι η δημιουργία ενός ατόμου που θα μπορεί να λειτουργήσει μέσα από τις αρχές της ομαδικότητας, της συνεργασίας και της έρευνας.

Σχήμα 3

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι:

- Η προσέγγιση των γεωγραφικών εννοιών και οι ανάγκες της εποχής απαιτούν η γεωγραφική εκπαίδευση να ξεφύγει από τα παραδοσιακά μοντέλα διδασκαλίας και να στηριχθεί σε ενεργητικές - ερευνητικές - ανακαλυπτικές μεθόδους, βασισμένες στην ολόπλευρη βιωματική εμπλοκή των μαθητών. Μοντέλα ενταγμένα σε αυθεντικά πλαίσια που θα ξεκινούν από τις εμπειρίες των μαθητών και θα στοχεύουν στη σύλληψη της ευρύτερης εικόνας των θεμάτων που αυτοί μελετούν.
- Η σύγχρονη θεωρία των πολλαπλών μορφών νοημοσύνης του H. Gardner αποτελεί μια διδακτική προσέγγιση τέτοιας μορφής αφού η πολλαπλότητα των μεθόδων, μέσων, διαδικασιών και εκφράσεων τις οποίες περιλαμβάνει προσφέρει την απαραίτητη στήριξη από την πλευρά της επιστήμης της ψυχολογίας. Το νέο βιβλίο της Γεωγραφίας της Ε΄ τάξης Δημοτικού μπορεί να αποτελέσει μια προσπάθεια εφαρμογής και υλοποίησης του συγκεκριμένου μοντέλου.
- Η πιλοτική εφαρμογή του βιβλίου, η οποία αναμένεται να διαφοροποιήσει ριζικά το τοπίο της διδακτικής της Γεωγραφίας, θα αποτελέσει και τη βάση για την εξαγωγή αξιολογικών συμπερασμάτων τόσο για την αποτελεσματικότητα και την εφαρμοσιμότητα του διδακτικού υλικού όσο και της προσέγγισης, την οποία εισηγείται.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- [1] Derruau M., (1987), Ανθρωπογεωγραφία, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα
- [2] Gardner H., (1993), Frames of mind, Basic Books
- [3] Palmer J., (1994), Geography in the early years, Routledge
- [4] Tilbury D., Williams M., (1997), Teaching and Learning Geography,
- [5] Wigand P., (1993), Children and Primary Geography, Cassell
- [6] Γαλάνη Λ., Κατσαρός Γ., Κατσίκης Α., Τσουνάκος Θ., (2002), Διδακτικό πακέτο της Γεωγραφίας της Ε΄ Δημοτικού, ΟΕΔΒ
- [7] Διεπιστημονικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών, ΦΕΚ 1373 /18-10-2001
- [8] Προγράμματα Σπουδών Γεωλογίας - Γεωγραφίας, ΦΕΚ 1375 /18-10-2001
- [9] Ρένιζος Γ., (1984), Γεωγραφική εκπαίδευση, Επικαιρότητα, Αθήνα